

Андрій Гриняк,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Мар'яна Пленюк,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Рецензія на монографію А. М. Ганчевої «Договір побутового підряду в цивільному праві України»*

У грудні 2014 р. видавництвом «Алерта» (www.alerta.kiev.ua) опубліковано монографію А. М. Ганчевої «Договір побутового підряду в цивільному праві України», 2014 р.

У анотації до монографії звертається увага читачів, що в Україні вперше на монографічному рівні проведено комплексне наукове дослідження правової природи договору побутового підряду та особливостей правового регулювання відносин, що виникають із цього договору.

Такий вступ до читачів, безумовно, дає усі підстави зацікавитись опублікованою працею. Проте, на превеликий жаль, не завжди все те, що зазначено в анотації, відображено в змісті роботи.

Як відомо, опублікована монографія, що подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук, повинна бути: 1) надрукована без співавторів; 2) містити узагальнені результати наукових досліджень автора, опубліковані раніше в наукових фахових виданнях України та інших держав, у кількості 12 публікацій; 3) мати обсяг основного тексту для здобуття наукового ступеня кандидата наук у галузі гуманітарних та суспільних наук не менше 8 авторських аркушів, а в галузі природничих та технічних наук — не менше 6 авторських аркушів; 4) містити відомості про рецензентів — фахівців за спеціальністю дисертації, один з яких повинен бути доктором наук; 5) бути оформленою з дотриманням вимог державних стандартів

України, серед яких рекомендованою до друку кафедрою чи відділом відповідного навчального закладу чи наукової установи.

Відповідність таких вимог читач, як правило, знаходить на першій—другій сторінці монографії. Проте в наведеній праці нас спіткала невдача. На другій сторінці монографії, окрім цифр Українського державного класифікатора (УДК) і короткої анотації, більш нічого не зазначено. У зв'язку з цим виникають ряд запитань, зокрема про належний науковий рівень монографії, а також, чи можливо (як зазначено у абзаці другому анотації на сторінці 2 цього видання) результати дослідження використовувати у науковій, навчальній та практичній діяльності спеціалістами юридичного фаху, науковими та практичними працівниками та студентами юридичних вузів.

Цінуючи свої наукові здобутки та не будучи байдужими до читачів фахових видань, беремо на себе зобов'язання довести до відома читачів про значні порушення, що містяться в цій так званій «науковій» роботі. При цьому маємо надію, що в майбутньому видавництва не будуть допускати до друку праці подібного роду «науковців».

Отже, *монографія* — це наукове книжкове видання певного дослідження однієї проблеми або теми, що належить одному чи декільком авторам. Наукову монографію як кваліфікаційну працю насамперед характеризує єдність змісту

* Ганчева А. М. Договір побутового підряду в цивільному праві України : [монографія] / А. М. Ганчева. — К. : Алерта, 2014. — 154 с.

роботи та вагомий науковий внесок здобувача в науку. Окрім найголовнішої вимоги, є й обов'язкові, серед яких: вимога про наявність рецензій одного доктора юридичних наук та одного кандидата юридичних наук за належною спеціальністю із зазначенням про це у вихідних даних монографії, а також наявність рекомендації вченої ради наукової установи, організації або вищого навчального закладу про опублікування монографії, що також зазначається в її вихідних даних (номер протоколу, дата тощо). Серед усіх інших вимог в цій праці дотримано хіба що тираж в 300 примірників.

Проаналізувавши нехтування з боку автора такими, здавалося б, формальними вимогами, виникає питання про глибокий науковий рівень цієї праці. І, знову ж таки, наштовхуємося на невдачу, оскільки ще зі змісту вбачається, що праця позбавлена будь-яких авторських висновків, що, в свою чергу, свідчить про відсутність наукового аналізу з обраної проблематики.

З першого розділу роботи вбачається, що автор намагалася окреслити поняття та юридичну природу договору побутового підяду, використовуючи при цьому широке коло наукових праць різних авторів. Безумовно, таку наполегливу працю авторки з підбіркою такої великої джерельної бази можна було б похвалити, проте, за «дивним збігом обставин», вони практично повторюють список джерел, які вказані у праці А. Б. Гриняка «Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України», яка вийшла друком у 2013 р.

Більше того, в монографії містяться цілі абзаци з вказаної праці, як ось: «...Останніми роками на сторінках юридичної літератури пожевдалася дискусія щодо можливості визнання якщо і не судового прецеденту як джерела права, то, принаймні, прецедентного характеру судової практики. В юридичній літературі обговорюється можливість і необхідність прецедентного способу регулювання цивільно-правових відносин. Як зазначає І. В. Спасибо-Фатєєва, на сучасному етапі розвитку цивільного права і законодавства України казуальні норми активно використовуються. Про-

те, судові органи формують практику на основі старих законів із минулої економічної системи, в які втиснуто норми про якісно нові відносини...» (сторінка 71 монографії А. Б. Гриняка).

Сторінка 48 монографії А. М. Ганчевої: «...Останніми роками на сторінках юридичної літератури пожевдалася дискусія щодо можливості визнання якщо і не судового прецеденту як джерела права, то, принаймні, прецедентного характеру судової практики. В юридичній літературі обговорюється можливість і необхідність прецедентного способу регулювання цивільно-правових відносин. Як зазначає І. В. Спасибо-Фатєєва, на сучасному етапі розвитку цивільного права і законодавства України казуальні норми активно використовуються. Проте, судові органи формують практику на основі старих законів із минулої економічної системи, в які втиснуто норми про якісно нові відносини...».

На сторінці 25 роботи авторка, досліджуючи поняття, ознаки і предмет договору побутового підяду, пропонує під «...договором побутового підяду розуміти особливий споживчий договір, в якому відносини між замовником та підрядником є синалагматичними, а матеріалізований результат робіт таким, що задовольняє побутові чи інші особисті потреби замовника і не містить в своїй основі отримання прибутку».

Такий же висновок має місце у науково-практичному коментарі параграфу 2 глави 61 ЦК України М. Д. Пленюк. На стор. 5, коментуючи статтю 865 ЦК України, авторка вказує на те, що «...договір побутового підяду слід розуміти як особливий споживчий договір, в якому відносини учасників договору є синалагматичними, а уречевлений результат є таким, що задовольняє побутові чи інші особисті потреби замовника, які не мають на меті отримання прибутку» (Пленюк М. Д. *Науково-практичний коментар параграфу 2 глави 61 Цивільного кодексу України / М. Д. Пленюк. — К. : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. — 21 с.*)

У підрозділі 1.3 на сторінці 49 монографії, підсумовуючи дослідження, ав-

торка зробила такий же висновок, як у монографії М. Д. Пленюк, а саме: «...маємо надію, що правова система України наближається до визнання судового прецеденту джерелом права».

Монографія М. Д. Пленюк, сторінка 52: «...сподіваємось, що правова система України наближається до визнання судового прецеденту джерелом права...» (Пленюк М. Д. *Строки і терміни у договорах про виконання робіт* / М. Д. Пленюк. — К. : Ред. журн. «Право України», 2013. — 140 с.).

На сторінці 9 роботи А. М. Ганчева стверджує «... на сьогодні договори підряду широко використовуються у цивільному обороті. Так, на думку О. Л. Абрамцової, договір підряду є для замовника гарантією того, що його потреба в одержанні результату певних робіт будуть задоволені, і при цьому належним чином, а для підрядника — що його діяльність стане потрібна, і її результати будуть еквівалентно оплачені. В цілому для цивільного договору договір підряду виконує регулятивну функцію в цій сфері, оскільки організовує і впорядковує процес проведення робіт, що приводить у підсумку до удосконалення підрядних відносин...».

Сторінка 10 монографії М. Д. Пленюк: «...Договори підряду широко використовуються у цивільному обороті. ...

Як зазначає О. Л. Абрамцова, договір підряду є для замовника гарантією того, що його потреба в одержанні результату певних робіт будуть задоволені, і при цьому належним чином, а для підрядника — що його діяльність стане потрібна, і її результати будуть еквівалентно оплачені. В цілому для цивільного договору договір підряду виконує регулятивну функцію в цій сфері, оскільки організовує і впорядковує процес проведення робіт, що приводить у підсумку до удосконалення підрядних відносин...» (Пленюк М. Д. *Строки і терміни у договорах про виконання робіт* / М. Д. Пленюк. — К. : Ред. журн. «Право України», 2013. — 140 с.).

Обурення викликає й те, що авторка на сторінці 76 роботи робить висновок про те, що «...у випадках коли під час отримання результату роботи замовник

виявив недоліки, він повинен негайно написати заяву чи оформити письмово претензію», при цьому відсутня бодай найменша згадка про те, що пропозиції щодо негайного реагування на виявлені недоліки та письмове попередження про це в юридичній літературі надавалися як професором В. В. Луцем, А. Б. Гриняком (стор 272 монографії), так і — М. Пленюк (стор. 89 монографії).

Окрім цього, в роботі мають місце й висновки російського науковця, які авторка видає як власні, зокрема:

дисертація К. Р. Нигматуллина «Договор бытового подряда», 2006 р. сторінка 42—43 роботи: «... В соответствии с законом о ЗПП термин «потребитель» как правовая категория должен отвечать следующим правовым признакам:

1) потребитель — это гражданин. Полагаем, что термин «гражданин» в определении «потребитель» нужно толковать расширительно и относить к нему не только граждан Российской Федерации, но и иностранных граждан, а также лиц без гражданства. При этом в соответствии со ст. 2 ФЗ от 25 июля 2002 года «О правовом положении иностранных граждан в Российской Федерации», с изменениями и дополнениями, иностранный гражданин — это физическое лицо, не являющееся гражданином РФ и имеющее доказательства наличия гражданства (подданства) иностранного государства, а лицо без гражданства — есть физическое лицо, не являющееся гражданином РФ, и не имеющее доказательств наличия гражданства (подданства) иностранного государства. Приведенное расширительное толкование термина «гражданин» вытекает из содержания ч. 3 ст. 62 Конституции РФ, согласно которой иностранные граждане и лица без гражданства пользуются в РФ правами и несут обязанности наравне с гражданами РФ, кроме случаев, установленных федеральным законом или международным договором РФ...»;

2) потребитель — это физическое лицо, которое имеет намерение заказать или приобрести либо заказывает, приобретает или использует товары (работы, услуги). Отсюда видно, что потребителем является как физическое

лицо, которое уже приобрело товар, работу, услугу, т. е. заключило соответствующий договор с продавцом или исполнителем, так и субъект, который только собирается это сделать. Таким образом, в соответствующих ситуациях гражданин признается потребителем и до заключения договора. Поэтому необходимо отличать потребителя от заказчика по договору бытового подряда, так как можно быть потребителем и не являться заказчиком...»;

3) потребитель — это физическое лицо, которое товары, работы, услуги приобретает, заказывает, использует исключительно для личных, семейных, домашних и иных нужд, не связанных с осуществлением предпринимательской деятельности. В соответствии с рассматриваемым признаком, физическое лицо приобретает, заказывает, использует товары, работы, услуги только для тех потребностей, которые не связаны с предпринимательской деятельностью...» (Нигматуллин К. Р. Договор бытового подряда : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / К. Р. Нигматуллин. — М. : РГБ, 2006. — 170 с.).

Сторінка 56—57 монографії А. М. Ганчевої: «...Основоположным понятием у Закону України «Про захист прав споживачів» є термін «споживач». Так, споживач — фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. Тому термін «споживач», як правова категорія, повинен відповідати таким правовим ознакам:

1) споживач — це в першу чергу громадянин, тому інші суб'єкти права (юридичні особи, публічно-правові утворення) не є споживачами, а, отже, і замовниками за договором побутового підряду...

2) споживач — це фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо

не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника...

3) споживач — це фізична особа, яка товари, роботи, послуги придбаває, замовляє, використовує виключно для особистих, сімейних, домашніх та інших потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю...».

Висвітливши елементи плагіату по даній роботі, звертаємо увагу читачів й на те, що творчі доробки автора, які складають основу монографії, піддавалися критиці при обговоренні у відділі проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України.

Спираючись на наведене, ми не можемо констатувати, що наукова праця є самостійним науковим дослідженням, а наведені в ній практичні пропозиції є інструментом підвищення якісного рівня права та ефективності правового регулювання в сфері побутових відносин.

Якщо наукове та практичне значення монографічного дослідження зазвичай відкриває нові напрями дослідження, або ж полягає в «народженні» чогось якісно нового та корисного для суспільства загалом, то представлена праця насамперед показує негативний приклад молодим дослідникам зокрема, а також негативно впливає на стан юридичної науки в цілому.

Маємо надію, що в майбутньому молоді науковці, перш ніж приймати рішення, відповідно до яких у світ виходитимуть їхні напрацювання, як мінімум, пройдуть обговорення результатів своєї праці на відділі, кафедрі відповідного наукового закладу та, отримавши наукові рецензії, прислухаються до порад провідних науковців.

Відповідно, редакції, в яких друкується такого роду роботи, будуть вимогливішими до своєї ділової репутації й не прийматимуть до друку робіт з грубим порушенням вимог чинного законодавства.